

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

VÁSÁRTÉR

(RÉSZLETEK A REGÉNYBŐL)

* * *

Udvarunk hátsó részében disznóól is van, s ott három hízonak való rőfög már tavasz óta. Egy teherautó platójáról vásároltuk őket március elején, valamelyik környékbeli kolhoz sertéstelepéről hozták és kínálták őket utcáról-utacára. Szüleim együtt választottak ki két jóállású süldőt, a harmadikat pedig szinte ráadásnak, valami nagyon nevetséges összegért, ha jól emlékszem, nyolc rubelért sózták a nyakunkba. Sovány volt, mint az agár, s egyik füléből hiányzott egy darab, de nem volt szegénynek farka sem. Nem is igazán hittük, hogy megmarad, de olyan étkesnek bizonyult, hogy napról-napra, szemmel láthatóan gyarapodott. Eddig a zsákszámra vásárolt egységes lisztből készült számukra az éték, de egy ideje abból is kevesebb lett, s már csak jobb embereinek juttat belőle Kóródi Zsiga. Azzal tömjük hát be a visító szájakat, amihez hozzájutunk: olcsó és rossz minőségű kenyérral. Mert hallani már mostanában mindenfélét. Többek közt azt is beszélük, hogy a szarvasmarha után más négy lábúakra is kiterjednek a korlátozó rendeletek, mert a lakoságnak nincs szüksége sem annyi tejre, amennyivel a parasztgazdaságok növelni képesek a termelést, sem pedig ellenőrizetlen eredetű húsrá. A kommunista propagandisták szerint nemsokára úgy jut majd el a tej a fogyasztókhoz, mint a városi lakásokba az ivóvíz: csővezetéken. És jut majd hús is minden családnak, mert a kommunista társadalom egyik fontos alapelve, hogy a javakból mindenki érdeme és szükségletei szerint részesüljön. Ezt azonban, még ha húsz év távlatában hangzanak is az ígéretek, senki sem veszi komolyan, mert a tej, mint természetéből tudható, megromlana, mire a csővezetékben a fogyasztóhoz érne.

Ezért aztán csak ragaszkodik mindenki az elavultnak mondott termeléshez, s egyelőre még magunk neveljük a húsnak valót. Bár igaz, hogy a fekete kenyér mindennapi beszerzése egyre körülményesebb. Egy rubelért hat téгла kenyeret adnak mindenkinek, s ez nagyjából – egy kis híg mosogatólével, főtt apró krumplival szaporítva – fedezi is a három jószág napi szükségletét. A kenyeret azonban az utóbbi időben nem vásárolhatjuk sza-

badon. A kenyeret, mint valami különös kegyet, osztják a lakosságnak, és egyre hosszabb sorokat kell érte kiállni. Aki itt nem iparkodik, nem kel fel időben, az nemegyszer kenyér nélkül kénytelen hazatérni. Ebből okulva az eladók négy kenyérré csökkentik az egy személynek kiadható mennyiséget, de az igény megmarad, úgyhogy az adagcsökkentés miatt még egy családtagnak kell beállni a sorba.

Ezt az iskolát járom most magam is, és naponta tapasztalom, hogy a hosszú várakozás, majd a sokszor oktalan nyomakodás miként alakítja ki a maga kegyetlen törvényeit. El kell már indulni legalább két órával az osztás előtt, hogy mire Kálló Pityu megérkezik a nagy, zöld bódés szekérrel, már álljon a sor, vagyis az ocseregy, ahogy azt az oroszul beszélő községi előljáróktól megtanultuk. Mindig akad egy-két férfi, aki segít behordani a lapos ládába rakott kenyeret, amit az eladónak segédkező asszonyok szaporán raknak szét a polcokra. Ha befejezték, és az elárusító aláírta a szállítólevelet, mindig az önkéntes segítőké az első néhány adag, s miután távoztak, a bent maradtok az asztallal eltorlaszolják a bejáratot. Ha ezt a sok embert beengednék, ott olyan zűrzavar támadna, hogy a Jóisten se tudna köztük igazságot tenni. Ezért kell az asztal, ahol a soron következő átadja az előre kiszámolt pénzt, megkapja adagját, és elégedetten távozik.

A kenyérsor elején most könnyed kis vita kerekedik, melyre rajtam kívül nem sokan figyelnek. A Kovács suszter nagyobbik fia, akit apja után szintén Gonosznak hívnak, úgy áll a Huszti Lajcsi orvosnőnek készülő lánya mögött, kaján vigyorral úgy kapaszkodik derekába, mintha csak akarja tőle valamit. A lány hátra fordul, megpróbálja rendre utasítani, de a nagyképű, nagyhangú legény csak még inkább kitérte a száját:

– Na ne héklizz már Kató, hát nem is csináltam semmit! Nem látod, hogy hátulról nyomnak? Vagy már az is baj, ha hozzád érek?

– Ha te azt értenéd, hogy mit jelent az a német szó, amit mondtál, lehet, hogy nem használnád többször – oktatja Kató a hangoskodót.

De el is csillapodnak mindjárt, mert a hátul állók türelmetlenek. Hogyne lennének azok, amikor látva látják, hogy megjelennek a kivételezettek, akik csak benyújtják a szatyrot, s így is megkapják az adagjukat. A hátul állók ezért egyszer-kétszer jól megnyomják a sort, hogy elöl beteljen a hézag, ne tudjon oldalról senki az ajtóhoz kerülni. Az elsőket a nyomás összepréseli, s akinek helyzete nem eléggé magabiztos, nem kapaszkodik, vagy már a lépcsők valamelyik fokán áll, könnyen kiszorulhat helyéről. Akkor aztán nagyon kell ügyeskednie, hogy oda visszakerüljön. Azt már

én is tudom, hogy a hátulról elindított nyomás a sor közepéig érve többszöröződik, ezért dűdöríteni kell hátrafelé és kapaszkodni az elöl álló risztungjába. Most azonban egy olyan nőszemély vagy kicsoda áll mögöttem, aki rossz néven veszi, hogy háttammal és fenekemmel neki feszülök, ezért fél kézzel galléron ragad, és olyat penderít rajtam, hogy a lépcsőről vagy két métert röpülve a járdát szegélyező árokban kötök ki. Fejem a szegélykőhöz csapódik, szemeim valóságos szikrákat hánynak, majd jószágos sötétség és csend borul rám. A szomszédos borbélyműhelyben, a székekre fektetve eszmélek, majd valaki hátam alá nyúl és vízzel itat. Minden testrészemben remegek, és nagyon fáj a tarkóm. „Jó kemény fejed van te gyerek, kész csoda, hogy szét nem hasadt” – szól hozzám fejszóválva egy asszony, majd a pénzemet és a szatyrot kéri el. Pár perc múlva hozza a négy kenyeret, s felajánlja, hogy hazáig kísér. Én nem ismerem, de nyugalommal rábízom magam, s bár kissé még szédelegve, elindulok vele a járdán. Házunk elé érve már magamra hagyna, de anyám, mintha rosszat sejtene, a kapuban lesi jöttömet, ezért néhány szóval tájékoztatja a történekről.

– Jaj, Istenem! – tördeli kezeit – Hát így engedje el az ember!

Kérdésére, hogy ki volt az, aki kirepített a sorból, az asszony egy nevet mond.

– Sarkadi Margit. Tudja, Márta, az, amék mindig férfiruhába jár.

– Az a minor? – kérdez rá anyám. – Hogy tört vón el a két keze, mikor hozzáért – mondja remegő hangon, s bekísérve az ágyra fektet, ahol da-gadt, erősen sajtó tarkómat vizes ruhával borogatja.

Nemsokára félálomba kerülve, újból a kenyérsorban találom magam, de most Fábián Ili, apám egyik távoli rokona végezi az osztást. Amikor rám kerül a sor, pénzt sem kér tőlem, úgy adja át a négy kenyeret, s azzal bocsát el, hogy hamarosan meglátogatja Nagymamát. Hazafelé indulva egyetlen fia, Sítka Gyuri is mellém szegődik, aki nagyanyját, a vén Matildot szokta elkísérni, ha hozzánk jön látogatóba. Gyuri most egy csonka, behajlított ágú, nyeletlen vasvillát hajít felém. Vigyázz! – kiáltja, miután eldobta magától, de én nem érkeztem már elugrani, s a korábban vasmacskaként használt szerzőszám meztelen lábfejemet találja telibe. Az ütéstől kiserken a vérem, de ő – mint megjegyzi – még időben figyelmeztetett, így nem is hibáztathatom. Igaza lehet, nem is teszem panaszba senkinek, hisz teljesen egyedül vagyok a házban, amikor felébredek. Végiggondolom újra a kenyérsztást, a bizonyosság végett megtapogatom még mindig sajtó tarkómat, s arra kérem az Istent, hogy ha ismét mennem kell, legyen őrzóm és támaszom a sorban...

Jánoska egyre több időt tölt Nagymamánál. Már nemcsak napokat, de heteket, s hamarosan megtudjuk, hogy anyja, aki szakácsnői állást kapott a Nagy-Iday-tanyáján berendezett árvaházban, Újlakon íratja be az óvodába kisebbik fiát. Az öregeknek se idejük, se türelmük ahhoz, hogy óvodába hordják a gyereket, így a feladat többnyire rám hárul. Iskolába menet és onnan jövet én viszem és hozom Jánuskát, akinek már gyerekkocsija van. Igaz, kissé viseltes, bizonyára több gyereket is kiszolgált már. Gyakorta előfordul, hogy egyik kereke leesik, s amíg én azt szerelgetem, kis unoka-öcsém meglép mellőlem, s az útszéli agyagos sarat veszi kezelésbe. Alig tudom rászedni, hogy visszaüljön, hagy hazatoljam végre, s szóvá tehessem, hogy én nem bírok vele. A gyerek amúgy elég jól kezelhető, vidámságot teremt maga körül, de azért figyelni kell rá. Gyakran tűnik el a szomszéd szobában, s amikor ismét megjelenik, jóízűen rág, ropogtat valamit.

– Mit eszel, te fiú? – kérdi tőle Nagymama.

– Falat – hangzik a tömör válasz, s amikor Nagymama hitetlenkedve utánajár, kiderül, hogy a gyerek igazat beszél, a szobaablak alatt megbomlott vakolat darabkáit ropogtatja.

– Mészhiánya van – állapítja meg Elvira. – A szervezete kívánja. Más gyerek meg a tyúkszart szedi fel, azt tömi a szájába, mert abban találja meg, amire szüksége van.

Máskor meg a Nagymama ollója tűnik el. Hiába keresi, nem találja.

– Jánoska, hova tetted az ollót? Te játszottál vele – fordul mindjárt legfiatalabb unokájához.

– A máléba – hangzik a tömör válasz, s Nagymama adja máris az utasítást Nagyapának:

– Eridj már, Öregem, nézd meg a málét a kertbe’, azt mondja ez a fiú, oda vitte ki az ollót.

Kiballag az öreg, szétnéz a magasra nőtt kukoricaszárak között, de bosszúsán, dolgavégezetlenül tér vissza. Nagymama ismét csak unokáját faggatja:

– Mutasd már meg, Jánoska, mék máléba tetted az ollót!

A gyerek abbahagyja korábbi elfoglaltságát, szófogadóan elindul a fejtett tengerivel telt szakajtó felé. Belenyúl, apró kis keze szinte elvész benne, s előveszi a szabáshoz nélkülözhetetlen szerszámot.

– Nahát, el se vezett, itt vót a házba – csapja össze tenyerét Nagymama, s megsimítja okos kis unokája fejét.

Jánuskán kívül más unokatestvéreim is vannak, mégpedig túl a Tiszán, Forgolányban. Nagyapám első házasságából való Róza lánya oda ment férjhez

Molnár Sándorhoz, a dús szemöldökű, jó beszédű gazdálkodóhoz. Hogy jó beszédű, azt magam állapítom meg. Ha nagy ritkán ellátogat hozzánk, a világ kincséért sem tágítanék a közeléből. Ha egy pohár bor után szivarra gyújt, mindjárt a háborúról kezd mesélni, s én nagyon figyelek ízes fordulatokkal elmondott történeteire. Elmondja, hogy nemegyszer forgott veszélyben az élete, de a Jóisten mindig mellette volt, hisz máskülönben ki mesélné most megtörtént dolgait? Egy alkalommal az orosz tüzérség kitartóan lőtte állásaikat, s ők a földre ásták magukat, amennyire csak tudták. Egyszer csak előttem valahonnan egy német felderítő, s őt erővel kirángatta egyszemélyes fedezékéből, hogy maga bújjon abba a gödörbe. Mi mást tehetett, kúszva, gurulva újabb fedezéket keresett magának, s amikor annak biztonságából visszánézett, pont akkor csapott egy lövedék előző helye közepébe. Más alkalommal pedig a Kárpátok jól megépített fedezékeiből háritották az előrenyomuló orosz gyalogság rohamát. A géppuskások kiválóan belátták az alattuk kanyargó utat, hullott az ellenség, mint a kalász aratáskor. Egyszer csak elcsendesedtek, s az orosz térfélen magasba emelkedett egy sebtében összekalapált kereszt. Értette mindenki, hogyne értette volna, hogy tűzszünetet kérnek, mert bizonyára temetni akarnak. Fél óra elteltével felderítőik egy orosz foglyot hoztak. Volt a honvédek közt ruszin származású, aki értette a nyelvet, arról faggatták a foglyot, hogy miért nyomulnak minden áron a biztos halálba, miért nem fordulnak vissza. Visszafordulni nem lehet, mondta az orosz, mert akkor saját büntetőegységeik kaszabolják le őket. S itt egy rövid, sokatmondó csendet tartott a beszélő, majd hallgatóira nézve az elképedést láthatta az arcokon.

Sándor sógor, ahogy apám emlegeti, még bátorkodott Rózsika nénémnek nyolc gyermeket nemzeni, míg a másik, a polgárosodás felé kacsintgató hat Fábián-testvértől összesen telttíz utódra.

A Rózsika néném fiai, ha nem is túl gyakran, de időnként meglátogatják az újlaki nagyszülőket. Sándor, a legidősebb egyszer ökörszekérrel állt meg a ház előtt, Elemér öccse azonban, ha mifelénk van dolga, már traktorral közlekedik. A kisebbek: Karcsi, Elek, Laci és Endre általában biciklivel jönnek, mert tömegközlekedés szinte még nem is létezik. Endre a mai nap kivételességére való tekintettel gépiesített kerékpárral, a tájékozottabbak szerint dongóval állít be hozzánk. Mi nem is láttunk még hasonlót, ezért az utcabeli gyerekekkel érdeklődve körbeálljuk a magas hangon berregő esz-közt. Endre megbeszéli anyámmal, hogy elvisz néhány napra Forgolányba, hadd ismerkedjek az ottani rokonsággal is. Jól van – egyezik bele anyám –, de a szófogadást, a jó viselkedést szokása szerint feltételül szabja.

A dongó saroglyáján nem túl kényelmes az ülés, de a gyorsaság, a homlokomat hűsítő, hajamat borzoló szél kárpótol a csomagtartó csővázának keménységéért. Fél óra telhetett talán, amikor Endre a tivadari elágazásnál lekanyarodott a forgolányi útra. A lejtős udvarra már saját lábamon megyek fel, ahol Rózsika néném és unokatestvéreim fogadnak.

Hamarosan megtudom, milyen egy igazi nagycsaládban élni. Igaz, Sándor, Elemér és Ilus már saját fészket raktak, de öt fiúnak még a szülői ház az otthona. Karcsi a csordával jár, Elek és Laci gépkezelők a kolhozban, az ezermester hajlamú Endre azonban a technikumban tanul, diplomás embernek készül, a tőlem alig fiatalabb János pedig a ház körül, az udvaron serénykedik, ahogy a szükség kívánja. De hamar rádöbbenek, hogy ez a példás családi harmónia sem maradhat mindig felhőtlen.

Egy este Karcsi azzal áll elő, hogy a rábízott jószágok közt egy borjú vérhugyós lett, s az árát az ő béréből fogja levonni a farmvezető. A rossz hírt rokonaim hümmögve, magukba roskadva veszik tudomásul, döntenek azonban mégis kell valakinek. Pár percnyi töprengést követően a családfő vet véget a hallgatásnak. – Amit lehet, azért meg kell menteni – mondja Sándor bácsi, s a többiek rábólintanak. Másnap este a beteg borjúból készült kolbász kerül az asztalra. – A húsa tiszta volt – próbálkozik az éték iránti bizalomgerjesztéssel unokabátyám, s bár vacsoraidő van, valahogy senki sem éhes. Csak forgatom a számban én is, és küszködöm a kesernyés ízű falattal.

* * *

A szomszédság értesül róla, hogy Manajlóék felmondták a szomszéd ház bérlését. Miért is ne, amikor egy sokkal takarosabb kommunális lakást utalt ki számukra a komitet¹. Az én apám, hogy elment közelünkől anyám szép, könnyűvérű barátnéja, szemmel láthatóan nyugodtabb lett. „Úgyis csak rossz példával járt előtte, jobb helyen lesz az Orosz utcában” – súgta egyszer bizalmasan valakinek, de én ezt is meghallottam, s volt mit rágódnom rajta egy darabig.

A szomszéd ház mégsem maradt lakatlan, megérkeztek hamarosan az új tulajdonosok. A családfőt – Tibi bácsit – apám ismerte már régről, de második felesége, Margit néni egy távolabbi faluból származott. Kislányuk, Bözsike olyan négyéves forma lehetett, és velük jött még a Tibi bácsi első házasságából származó nagyfiú, Jóska is. A barátkozás hamar megtörtént,

¹ komitet – községi végrehajtóbizottság

hisz a vizet továbbra is az ő kútjukról hordtuk, így nem sok értelme lett volna bármilyen távolságtartásnak. A családfő suszterkedett, mint oly sokan Újlakon, s a kötelező gyári munka mellett otthon is kalapált szorgalmasan. Az ő cipője nem voltak olyan szépek, mint – mondjuk – a Peleskei Sanyié, de olcsón és gyorsan dolgozott, panasz rá tudtommal sohasem érkezett. Felesége kissé kedvetlen, mogorva, de szemrevaló, kreol bőrű fiatalasszony, akiről messziről lerítt az unalom. Ha otthon nem talált magának elfoglaltságot, átjött anyámhoz, de sok szavát akkor sem lehetett hallani.

Talán Margit néni miatt, talán nem, de legalább hetente bejárt ekkoriban hozzánk Teréz nagyanyám öccse, Béla bácsi, akit anyám csak Bátyának szólított. Olyan hetven felé járhatott már, de haja barnaságát, életkedvét nem volt hajlandó átengedni az időnek. Hajlajjával ápolt frizuráját hátrafésülve viselte, s borotválkozás után erős illatú arcszesszel kente magát. Templomba menet vagy jövet gyakorta betért hozzánk. Megkérdezte ilyenkor, hogy vagyunk, tőlem személyesen pedig minden alkalommal az iránt érdeklődött, hogy ityeg a fityeg. Választ nemigen várt rá, mert szemei már a fiatalasszonyt kóstolgatták, aki konyhai vaságyunkon hátradőlve, hátát kispárnáknak támasztva akaratlanul is tálalva volt az örökké éhes férfiszemnek. Tarka flanel pongyolája felhúzódott térdei fölé, Bátya apró vadász szemei pedig éhesen odatapadtak, ahol a pongyola alsó gombjai elengedtek. – A kutya iskoláját! – mondogatta izgatottan, s közben fejét forgatta idegesen. Csak az zavarhatta, hogy én is ott vagyok, de így sem bírta sokáig. Az asszony mellé ült, s fölé hajolt.

– Na, mit akar maga tüllem, vén kujon? – tiltakozott az asszony, s védekezésül maga elé kapta térdeit.

– Mit akarok, na, vajon mit akarok? Tudod te azt, jányom, nagyon jól – válaszolta az öreg szaporán lihegve, s arcát az asszony kebléhez erőszakolta, bal tenyere pedig rátapadt pongyola alól szabadult combjára.

Már kezdtem magam kényelmetlenül érezni. Az forgott a fejemben, hogy talán nem is illik ezt látnom, ki kellene mennem, de megoldódott a helyzet. Margit néni úgy taszította el magától a kéréstlen gavallért, hogy az a padlóra esett. Fejét ingatva, megszégyenülten húzódott Bátya egy hokedlire, s hasztalan felizgatott szíve miatt még percekgig hangosan zihált.

Koradélután, amikor már apám is otthon volt, Magda néném, anyám fiatalabb nővére állított be hozzánk – teljesen váratlanul. Én egy cseppet sem voltam oda érte, mert tapasztalataim szerint az ő felbukkanásának szinte minden esetben kellemetlen következményei voltak, s még hálálkodjunk a

Teremtőnek, ha látogatását követően nem én húztam a rövidebbet. A télen – például – csak azért jött el egy alkalommal anyámhoz, hogy engem bepanaszoljon, majd jól elrakasson. Ha nyomós oka lett volna rá, megérteném, de nem volt, mert akinek csak elbeszélem, az mind egyre csóválja a fejét. Ő csak annyit látott az iskolával szomszédos kommunális lakásuk udvarából, mert nekik, ugye, a párt jóindulatából az is járt, hogy az iskolaudvaron társaimmal önfeledten fetrengünk a frissen esett hóban. Tornaóránk volt éppen, s jól is éreztük volna magunkat, ha ő nem avatkozik bele. De ő ingerülten, s még hozzá oroszul kérte számon tornatanárunkat, aki amúgy ránk se hederített volna, hogy miért nézi el tanulóinak ezt a komolytalan viselkedést? Petro Lukics sejtette, hogy néném miattam kötött belé, s rám tekintve, mutatóujját homlokához tartva jelezte, hogy az a fiú bolond. Több se kellett az én kedves nagynénémnek! Alig értem haza, ebédelni sem érkeztem, ő már ott volt, hogy bepanaszoljon anyám előtt. Anyám ingatta fejét, s elintézte volna egy ejnyével, de nővére azt követelte, hogy ott helyben, előtte büntessen meg. És anyám engedelmesen nekem esett, mert a pofozkodás nála mindig könnyen kezdődött.

Most ellenben, mint kiderült, férje, Borisz bácsi ügyében jött hozzánk, s könnyekkel kísért hosszas panaszba kezdett. Nagyjából azt foglalta össze, amit amúgy is hallottunk már, hogy anyám sógora, az orosz pénzt szedett össze a munkásoktól azzal az ígérettel, hogy értékes építőanyagot – tetőgerendát, szarufát és deszkát szerez be számukra jutányosan. A pénzt azonban rövid úton elitta, vagy ki tudja, hova tette, s az emberek, akik hiába várták a megígért építőanyagot, feljelentették. Ezt a pénzt kell most törleszteni – sópánkodik Magda néni –, mert ha nem, Borisz komoly bajba kerül. Pontosan emlékszem, hogy ötszáz rubelünk volt ekkor a szberkasszában², s Magda néném, mivel a községi takarékiók vezetőjeként ezt igen pontosan tudta, ezt az ötszáz rubelt jött elkérni. Apám csak hümmögött, s szemével anyámat kérdezte, de tőle látható idegességében csak annyi tellett, mint máskor, ha a tehetetlenség kerekedett föl: bánom is én. Így aztán nagynéném szüleim határozatlanságát beleegyezésként értékelve, kedvező válasszal távozott. Nekem mindjárt eszembe jutott, hogy nagyjából fél évvel előtte apám egyik unokatestvére is megpróbált kölcsönt kérni tőlünk, hogy kislányának pianínót vehessen. Neki nem volt olyan szerencséje, mint Magda nénémnek, mert akkor az én apám nem volt hajlandó a lassan kuporgatott pénztől megszaba-

² Szberkassza (orosz mozaikszó) – takarékpénztár.

dulni. Itt azonban a körülmények miatt egyszerűen nem lehetett nemet mondani. Kár, hogy anyám törpe növésű sógorán már a mi kis spórolt pénzünk sem segíthetett. A bíróság a legcsekélyebb mértékben sem volt tekintettel a vádlott háborús előéletére, de még párttagságára sem. Nyolc év börtönbüntetést kapott, amelyből ötöt-hatot le is ült, s ráadásul a mi pénzünk is odavesztett volna, ha asztalosmester Árpi bátyám – öt-hat esztendő múltán – egy hálószoobabútor árából szeretett nővére helyett vissza nem fizeti.

Ha már a bíróság meg a börtön is szóba került, lehessen alkalmam megjegyezni, hogy akkoriban eléggé sok dolga akadt a szovjet igazságszolgáltatásnak. Nemcsak a csalók, sikkasztók lettek kipécézve, hanem a becsülettel, szorgalommal dolgozó mesteremberek is, akik a párt akkori megítélése szerint feketemunkát végeztek. Egy alkalommal az iskolából hazatérve Margit nénit anyám társaságában sírva találtam. Azt rögtön láttam rajta, hogy nem testi fájdalom gyöttri, az ő gondja annál sokkal súlyosabb. Én nem szólhattam a felnőttek dolgaiba, nem faggathattam baja felől, de a fülelést senki sem tiltotta meg nekem. Az elejtett kérdésekből, félmondatokból néhány perc alatt rájöttem, hogy Tibi bácsit elvitték. Sőt! Házkutatás is volt, s egy zsákra való kész lábbelit és félkész terméket, valamint a házban fellelt anyagot ugyancsak magukkal vitték. Hír felőle azóta sem érkezett, csupa bizonytalanság most minden. Kislányukat nagyszülei vitték el magukhoz, hisz nem nézhették tétlen, hogy a sírás és aggodalom a gyerekekre is átragadjon. Amikor apám is előkerült, együttérzéssel tette kezét szomszédasszonya vállára, s nyugtatni próbálta.

– Ne emészd magad, Margit – mondta csendesen –, meglátod, jóra fordul majd minden, meg aztán mi is itt vagyunk, nem fogtok teljesen magatokra maradni.

– Jóra fordul, de mikor? És mi lesz addig velünk? – kérdezte az asszony, de erre már maga sem várhatott valódi vigasztalást.

Amint Margit néni elköszönt, apám térült-fordult a házban, s negyedóra alatt összehajigolt egy táskára való bakancs-felsőrészt, két világosbarna borjúbőrt, néhány pár bőrtalpat. – Sűrvedés után elviszem – hozta meg a döntést a szajré sorsáról. – Az hiányozna csak, hogy ide is bejöjjenek. Én nem szeretnék még egyszer a kezükbe kerülni.

A Tibi bácsi büntetési ügyét néhány hét alatt lezárták, a járási bíróság meghozta az ítéletet. Öt év letöltendő börtönt kapott, s a környékbeliek a híre fellelegeztek. Úgy gondolták, egy időre most elégedett lehet, megnyugodhat a gazdasági rendőrség, rövid időn belül nem kell további razzi-

áktól tartani. Margit néni pedig ettől kezdve már nem sírt, csak sóhajtozott, de a pletyka szerint már azt se sokáig. Az egyik bővérű nyomozótiszt, mint beszéltek, megsajnálta és pártfogásába vette a szalmaözvegyet. Én ugyan soha nem láttam és nem is találkoztam vele, arról azonban tudok, hogy időnként egy bobik³ parkolt a közelben. Nem a Margit néni háza előtt, kicsivel arrébb, a Zöldkereszt kerítése alatt állt meg az a bizonyos Pali, így arra is lehetett gondolni, hogy a tiszt lakások valamelyikében tartózkodik a gazdája. Az én apámat ez a hír is nyugtalanította. Nincs kizárva – latolgatta –, hogy pártfogoltját a szomszédok felől is faggatja majd a nyomozó, s az asszony amilyen ostoba, el is mondja, hogy környezetében ki mivel foglalkozik még mellékesen. De én azt hiszem, attól tartott inkább az apám, hogy a szomszédasszony viselkedése az én anyámat ismét rossz útra csábíthatja, s ennek a félelmének időnként hangot is adott. „Nem bánám, ha egyszer s mindenkorra befejeznéd vele a barátnősködést. Nem vagytok ti összeiratkozva.” Máskor meg ilyeneket mondott: „Hadd jöjjön, ha annyira jöhetne, mert elhiszem, hogy vágyik a társaságra, de ha hazajövök a gyárból, nem akarom itt látni. Megértetted?”

Nem szívesen hallgatom az ilyen természetű beszélgetéseket, attól tartok, hogy eldurvulhatnak, s akkor kereshetem magamnak ismét a búsulásra alkalmas zugot. Apám érzékeli zavaromat, s mivel amúgy is elkezdődött a néhány napos őszi szünet, arra biztat, hogy menjek, váltsam fel a tehén legeltetésében nagyapámat, akit egyre jobban kínoz a köszvény. Persze, szívesen pásztorkodom én, másfajta segítséget egyelőre nem is tudnék nyújtani, ezért jó kedvvel csatlakozom a Tündér nyomába.

A zsidó temető mögötti cserjésben, bár október végén járhatunk, még akad jócskán legelni való, s az idő is megembereli magát, naponta több órára is kisüt a nap. Buda Laci szintén kint van a Babával, int is mindjárt nekem, amint észrevesz, és leterített pufajkáján helyet szorít. A többiek csak úgy, ruhástól, kör alakban heverednek a gyepre, fejjel a kör közepe felé. Feltűnik nekem, hogy rajtam kívül szinte mindenki kamaszodik már, s bár magamon még nem tapasztalom, lassan érzékelem, hogy az a két-három év előny máris komoly változásokat hozott az életükben.

Ez alkalommal pásztorkodó lány is van köztünk. Zsuzsika, a Marinkáné lánykája. Tizenkét, tizenhárom éves lehet, fiútestvére helyett most őt bízták meg az előhasú tinó legeltetésével. Botot szerkelt keze ügyébe, ahogy du-

³ Könnyű katonai terepjáró

kál, és öltözködésében sem válik ki a fiúk közül. Gumicsizmában, valamelyik nővérétől levetett, sállal a derekára igazított könnyű kabátban, kendőbe bugyolált fejjel hasal a társaságban, csak szeme ragyogása árulja el a gúnyákkban rejtőzködő kis bakfist. Sanyinak, a mellette heverő suhancnak jó szeme lehet, hogy észreveszi azt a ragyogást, s hogy melegét is érezhesse, a kedves szempár közelébe húzódik. A lányka egyik ujján aranyát vesztett, olcsó kis gyűrűt fedez fel, s ez már elegendő ok, hogy lecsapjon a kezére. A gyűrűt akarja megszerezni, vagy valami más juthatott eszébe? Zsuzsikának helyén lehet a szíve, ellenáll, így hát birkózni kezdenek. Sanyi izmos fiú, de annyit ösztönösen is érez, hogy az ilyen ellenfelet csak kíméletesen illik lebírni. Amikor felső testét és két karját a földre szorítja, megemelkedik, hogy szemébe nevetve kérdezhesse: – Na, ki az erősebb? – Jól van, jól van – adja fel a lány –, de most már engedj. Sanyinak azonban esze ágában sincs elengedni. Föléereszkedik inkább, és keze a kabát alá nyúlva bizonyára a Zsuzsika sarjadó kis mellét keresi. A lányka kipirul, testét jobbra-balra dobálja, lábai kétségbeesetten kapálóznak. A kabátot szorító sál eközben kioldódik, elenged az egyik harisnyatartó is, és villan – talán a Zsuzsika szeménél is szebben – egy szépen formálódó kis comb fehérsége. Sanyi ezt nem láthatja, az ő tenyere már a szív fölött lüktető halmocskára tapad, azt markolássza elhomályosult tekintettel. Zsuzsika hol kiabál, hol visszafogottan sikongat, Sanyi azonban megfeszített lábai közé fordul, úgy szorítja le, csillapítja hasztalan vergődését. Talán a kimerüléstől, talán más okból, de már mindketten lihegnek, s amikor Sanyi elengedi végre a lányt, én nagyon csodálkozom, hogy a Zsuzsika kipirult arcán sem haragot, sem megvetést nem látok. Ki érti ezt? De mindjárt eszembe jut régi lakónk, az éjszakánként hangoskodó Margit, meg Béla bátyja, aki a szomszédasszonnyal szeretett volna valami hasonlót tenni, ha az erőteljesen le nem dobja magáról. Zavar van bennem, valahogy nem tudom még magamban hova tenni, de félig-meddig már biztos vagyok benne, hogy a szerelemhez, amelyről egy kislánnyal kapcsolatban néha már magam is gondolkodom, ezeknek a nem túl durva, színjátékszerű birkózásoknak valami köze lehet.